
AUGUSTANA- LITURGIEN

Ordning for høymessen

Revidert med kommentarer
Arendal a D 2012-05 15 (1996)
kaare.svebak@gmail.com

DEN ATHANASIANSKE TROSBEKJENNELSE

1. Enhver som vil bli salig, må framfor alle ting holde fast på den felles kristne tro.
2. Enhver som ikke bevarer denne hel og uforfalsket, vil uten tvil gå evig fortapt.
3. Og dette er den felles kristne tro, at vi ærer èn Gud i Treenheten og Treenheten i enheten,
4. i det vi verken blander sammen personene eller deler vesenet.
5. For èn person er Faderens, en annen Sønnens, en annen Den Hellige Ånds.
6. Men Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds Guddom er èn, herligheten er like stor, majesteten like evig.
7. Slik som Faderen er, slik er Sønnen, slik er også Den Hellige Ånd.
8. Uskapt er Faderens, uskapt er Sønnen, uskapt er Den Hellige Ånd.
9. Umålelig er Faderen, umålelig er Sønnen, umålelig er Den Hellige Ånd.
10. Evig er Faderen, evig er Sønnen, evig er Den Hellige Ånd.
11. Og likevel er det ikke tre evige, men èn evig,
12. likesom det ikke er tre uskapt, heller ikke tre umålelige, men èn uskapt, og èn umålelig.
13. På samme måte er Faderen allmektig, Sønnen allmektig, Den Hellige Ånd allmektig,
14. og likevel er det ikke tre allmektige, men èn allmektig.
15. Slik er Faderen Gud, Sønnen Gud, Den Hellige Ånd Gud,
16. og likevel er det ikke tre guder, men èn Gud.
17. Slik er Faderen Herre, Sønnen Herre, Den Hellige Ånd Herre,
18. og likevel er det ikke tre herrer, men èn Herre.
19. For likesom den kristelige sannhet tvinger oss til å bekjenne hver person for seg som Gud og Herre, slik forbyr den felles kristne tro oss å si at det er tre guder eller herrer.
20. Faderen er ikke virket av noen, heller ikke skapt, heller ikke født.
21. Sønnen er av Faderen alene, ikke virket, heller ikke skapt, men født.
22. Den Hellige Ånd er av Faderen og Sønnen, ikke virket, heller ikke skapt, heller ikke født, men han utgår fra dem.
23. Altså er det èn Fader, ikke tre fedre, èn Sønn, ikke tre sønner, èn Hellig Ånd, ikke tre helligånder.
24. Og i denne Treenhet er ikke noe tidligere eller senere, ikke noe større eller mindre,
25. men alle tre personer er seg imellom like evige og jevnbyrdige, så at på alle måter, slik som det allerede er sagt ovenfor, både Treenheten må æres i enheten og enheten i Treenheten.
26. Den som altså vil bli salig, må tenke slik om Treenheten.
27. Men til evig salighet er det også nødvendig at han tror ærlig at vår Herre Jesus Kristus ble menneske.
28. Det er altså den rette tro, at vi tror og bekjenner at vår Herre Jesus Kristus, Guds Sønn, er Gud og menneske:
29. Han er Gud av Faderens vesen, født før alle tider, og han er menneske av sin mors vesen, født i tiden,
30. fullkommen Gud, fullkomment menneske, bestående av fornuftig sjel og menneskelig kjød,
31. lik med Faderen etter sin Guddom, ringere enn Faderen etter sin manndom.
32. Men enda han er Gud og menneske, er han likevel ikke to, men èn Kristus,
33. èn, ikke ved en forvandling av guddommen til kjød, men ved opptakelsen av manndommen i Gud,
34. i det hele èn, ikke ved en sammenblanding av vesen, men ved personens enhet.
35. For likesom den fornuftige sjel og kjødet er ett menneske, således er Gud og menneske èn Kristus,
36. som led for frelse, før ned til helvetet, sto opp fra de døde tredje dag,
37. før opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faderens høyre hånd, skal komme derfra for å dømme levende og døde.
38. Og når han kommer, må alle mennesker stå opp igjen med sine legemer og gjøre regnskap for sine gjerninger.
39. Og de som har gjort godt, skal gå inn til det evige liv, men de som har gjort ondt, til den evige ild.
40. Dette er den felles kristne tro. Den som ikke oppriktig og fast har denne tro, kan ikke bli salig.

DE TI GUDS BUD

Det første bud:

Du skal ikke ha andre guder enn meg.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud over alle ting og sette all vår lit til ham.

Det annet bud:

Du skal ikke misbruke Herrens din Guds navn, for Herren vil ikke holde den uskyldig som misbruker hans navn.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke ved hans navn banner, sverger, gjør trolldom, lyver eller bedrar, men påkaller Guds navn i all vår nød, ber, lover og takker.

Det tredje bud:

Kom hviledagen i hu, så du holder den hellig.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke forakter prekenen og Guds ord, men holder det hellig, gjerne hører og lærer det.

Det fjerde bud:

Du skal hedre din far og din mor.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke forakter eller harmer våre foreldre og foresatte, men holder dem i ære, tjener og lyder dem, elsker og akter dem.

Det femte bud:

Du skal ikke slå i hjel.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke gjør vår neste noen skade eller noe ondt på hans legeme, men hjelper og støtter ham i all legemlig nød.

Det sjette bud:

Du skal ikke drive hor.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi lever veloppdragent og sømmelig i ord og gjerninger, og enhver skal elske og ære sin ektefelle.

Det sjuende bud:

Du skal ikke stjele.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke tar vår nestes penger eller gods og ikke drar det til oss ved falske varer eller annen svik, men hjelper ham å berge sin eiendom og bedre sine kår.

Det åttende bud:

Du skal ikke si falskt vitnesbyrd mot din neste.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke lyver på vår neste, forråder ham, baktaler ham eller fører et dårlig rykte på ham, men unnskylder ham, taler vel om ham og tar alt i beste mening.

Det niende bud:

Du skal ikke begjære din nestes hus.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke med list prøver å tå tak i vår nestes arv eller hus og slår det til oss ved å late som vi har rett til det, men hjelper og støtter ham så han kan ha sitt i fred.

Det tiende bud:

Du skal ikke begjære din nestes hustru, tjener, tjenestepike, buskap eller noe som hans er.

Hva er det?

Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke lokker eller truer fra vår neste hans hustru, tjenere eller buskap, men formaner dem til å bli hos ham og gjøre sin plikt.

Hva sier Gud om alle disse bud?

Så sier han:

Jeg, Herren din Gud, er en nidkjær Gud, som straffer fedrenes synd på barna i tredje og fjerde ætteledd av dem som hater meg. Men mot dem som elsker meg og holder mine bud, gjør jeg vel i tusen ætteledd.

Hva er det?

Gud truer med å straffe alle som bryter disse bud. Derfor skal vi frykte hans vrede og ikke gjøre dem imot. Men alle dem som holder disse bud, lover hans nåde og alt godt. Derfor skal vi også elske ham og sette vår lit til ham og gjerne gjøre etter hans bud.

DEN HELLIGE AVLØSNING

(Det private skriftemål)

(Prest og skriftebarn tar plass ved siden av hverandre i skriftestol med skillevegg, alternativt med bord eller lignende imellom. Det benyttes ikke håndspåleggelse.)

Til presten: Vil du høre mitt skriftemål og tilsi meg Guds tilgivelse?

P Si frem!

(Syndsbekjennelse:)

Hellige, allmektige Gud! Jeg arme, syndige menneske bekjenner for deg, min Skaper og Gjenløser, / at jeg like fra mors liv er født i synd og uten evne til å fri meg selv.

Mange ganger og på mange måter har jeg krenket deg i tanker, ord og gjerninger, / både ved det jeg har gjort og ved det jeg har forsømt. / Jeg har ikke elsket deg av hele mitt hjerte, og heller ikke min neste som meg selv./

/.../ (Her kan jeg nevne synder som jeg vet om og føler.)

Skulle du, hellige Gud, dømme meg slik mine synder har fortjent, / da vet jeg meg forkastet fra ditt åsyn. / Derfor flyr jeg til din store barmhjertighet i Jesus Kristus og ber deg: Gud, vær meg synder nådig! Amen.

P Gud være deg nådig og styrke din tro. Amen.

Hør hva HERREN Jesus sier (Joh 20:23):

”De som dere forlater syndene, er forlatt. De som dere binder i syndene, er bundet i dem.”

Tror du at min forlatelse er Guds forlatelse?

Svar: *Ja.*

P Deg skje som du tror.

JEG FORLATER DEG DINE SYNDER,
I FADERENS OG SØNNENS OG DEN HELLIGE ÅNDS
NAVN. AMEN.

Gå i Guds fred!

EN BØNN Å BE FØR GUDSTJENESTEN:

HERRE Jesus, lukk opp mitt hjerte med din Hellige Ånd, så jeg av ditt ord kan lære min synd å kjenne, og tro dine velgjerninger til liv og salighet. Bered meg til å motta ditt legemes og blods sakrament slik du vil, for jeg vil bringe Faderen takkoffer i ditt navn, her og siden i ditt evige tempel.

Eller:

HERRE Jesus, kom meg til hjelp med din Hellige Ånd, så jeg tror dine ord over brød og vin, og mottar dine gaver som din Faders kjære barn, frelst av nåde. Vær hos meg, Herre, og gjør mitt legeme til redskap for din rettferdighet.

Eller:

Himmelske Far, kom meg til hjelp med din Hellige Ånd, så jeg tror av ditt ord at du er meg nådig for Jesu Kristi skyld. Bevar meg i kirkens samfunn med Kristi legemes og blods sakrament, så jeg til sist blir frelst fra alt ondt. I Jesu navn.

EN BØNN Å BE NÅR JEG MOTTAR SAKRAMENTET:

(Når Kristi legeme mottas:) HERRE Jesus! Må ditt hellige legeme bevare meg med sjel og legeme til det evige liv.

(Når Kristi blod mottas:) HERRE Jesus! Må ditt hellige blod bevare meg med legeme og sjel til det evige liv.

SYNDSBEKJENNELSE FØR GUDSTJENESTEN BEGYNNER:

(Kort sang kan benyttes.)

P (Presten oppmuntrer til syndsbekjennelse med et evangelieord, f eks Jes 12:2, 57:15, 61:1b, Mt 3:17, 5:3, 2 Kor 5:19, Rom 6:23.)

La oss tre frem for Gud og bekjenne våre synder.¹

(Stå)

M Hellige, trofaste Gud, / jeg bekjenner for deg, min Skaper og Gjenløser, / at jeg like fra mors liv er født i synd, / og uten evne til å fri meg selv.

Mange ganger og på mange måter har jeg krenket deg i tanker, ord og gjerninger, / både ved det jeg har gjort og ved det jeg har forsømt. / Jeg har ikke elsket deg av hele mitt hjerte, / og heller ikke min neste som meg selv.

Skulle du, hellige Gud, dømme meg slik mine synder har fortjent, / da vet jeg meg forkastet fra ditt åsyn. / Derfor flyr jeg til din store barmhjertighet i Jesus Kristus og ber deg: / Gud, vær meg synder nådig.

P Gud forlate oss alle synder for Kristi skyld, og gi oss med ham nåde til å forbedre våre liv, og til utgang det evige liv.

M Amen.

¹ 1 Joh 1:8ff, Jak 5:16. Jf Did 4:14, 14:1.

AUGUSTANA-LITURGIEN

EN ORDNING FOR HØYMESSEN

P = Prest. D = Diakon. M = Menighet.

A 20 = Den norske kirkes Alterbok 1920. G 20 = Graduale til A 20.

N = Norsk Salmebok 1985. T = Tone/melodi.

INNGANG

(Stå.)

1. INNGANGSORD

D Kom, Herre Jesus! Kom med ditt nåderike også til oss.²

P Høylovet være Gud Fader, Sønn og Hellige Ånd, / som har benådet oss med sin herlige nåde i Kristus Jesus.³

M Amen. (Døpte kan slå korsets tegn (+) til dåppåminnelse.)

2. INNGANGSSALME – (FRA SALMENES BOK)

3. KYRIE⁴

M Kyrie eleison. HERRE, miskunne oss

P HERRE, gi forstand på ditt Ord,

M Kriste eleison. HERRE, miskunne oss

P så vi ser deg, vår gjennomstungne,

M Kyrie eleison. HERRE, miskunne oss

P og bekjenner deg til frelse.

4. DET STORE GLORIA – ENGLNES GLORIA

P Æren er Guds i det høyeste

M og fred på jorden, til mennesker Guds velbehag.⁵

P Vi lover deg, vi priser deg,⁶

M vi tilber deg, vi opphøyer ditt hellige NAVN,

P: vi hyller deg for din store herlighet, som tok bolig iblant oss,

M HERRE Gud, himmelske Konge, allmektige FADER.

P O HERRE, du den aller Høyestes enbårne SØNN, Jesu Kriste,

² Mt 6:33. 1 Kor 16:22, Åp 22:20.

³ Ef 1:3, 6.

⁴ Lk 24:44f. Sak 12:10, Joh 19:37, Åp 1:7. Rom 10:9

⁵ Lk 2:14.

⁶ Etter Hilarius av Poitiers, d 368.

M du vår **HERRE** og Gud,
P Lammet som er slaktet,⁷
M Faderens evige **Sønn**, som tok bort verdens synder,
D miskunne oss.
M Du vår rettferdighet ved Faderens høyre hånd,
D ta imot våre bønner.
M For du alene er hellig,
P du alene er HERREN,
M du alene er den Høyeste, Jesu Kriste,
P med DEN HELLIGE ÅND
M i Gud Faders herlighet. Amen.

ORDETS LITURGI

5. HILSEN⁸

P HERREN være med dere
M Og med din ånd.

6. KOLLEKTBØNN

P La oss be. /.../
M Amen.

(Sitt.)

7. FØRSTE LESNING: FRA DET GAMLE TESTAMENTE

P ”Hør, så skal deres sjel leve”, sier HERREN⁹
Denne hellige lektie står skrevet /.../ - Gud har talt.
M HERRE, vi takker deg

8. ANDRE LESNING: FRA DET NYE TESTAMENTE

P Hør! Denne hellige epistel/lektie står skrevet hos /.../ - Gud har talt.
M HERRE, vi takker deg

9. DAGENS SANG

10. TREDJE LESNING: DAGENS EVANGELIUM

P Hør! Dette hellige evangelium står skrevet hos /.../ - Gud har talt.
(Stå.)

M Gud være lovet. Halleluja¹⁰

11. TROSBEKJENNELSE

⁷ Åp 5:12.

⁸ Dom 6:12, Rut 2:4. Mt 28:20, 2 Tim 4:22.

⁹ Jes 55:3.

¹⁰ Sal 68:36.

(Alternativ 1: Den apostoliske trosbekjennelse:) ¹¹

P Dere er alle Guds barn ved troen på Kristus Jesus, for dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus.¹² Så la oss bekjenne vår hellige tro:

M Jeg tror på Gud Fader, den allmektige, / himmelens og jordens skaper.

Og jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, vår HERRE, * som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd ** født av jomfru Maria, / pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, /

før ned til helvetet, stod opp fra de døde tredje dag, / før opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd, / skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.

Jeg tror på Den Hellige Ånd, / èn, hellig, allmenn kirke, de helliges samfunn, / syndenes forlatelse, kjødets oppstandelse og det evige liv. Amen.

(Alternativ 2: Den nicenske trosbekjennelse:) ¹³

P Vi tror på èn Gud, (M) den allmektige Fader, / som har skapt himmel og jord, alt synlig og usynlig.

Vi tror på èn HERRE, Jesus Kristus, / Guds enbårne SØNN, født av Faderen før alle tider, / Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, / født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen. / Ved ham er alt blitt skapt. / For oss mennesker og til vår frelse steg han ned fra himmelen, / og ved Den Hellige Ånd og av jomfru Maria ble han menneske av kjøtt og blod. / Han ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble begravet,

oppstod den tredje dag, slik Skriftene har sagt, og før opp til himmelen, / sitter ved Faderens høyre hånd, / skal komme igjen i herlighet for å dømme levende og døde, / og hans rike skal være uten ende.

Vi tror på DEN HELLIGE ÅND, / som er HERRE og gjør levende, / som utgår fra Faderen og Sønnen, / tilbes og æres sammen med Faderen og Sønnen, / og som har talt gjennom profetene. / Vi tror på èn, hellig, allmenn, apostolisk kirke. / Vi bekjenner èn dåp til syndenes forlatelse / og venter de dødes oppstandelse og et liv i den kommende verden. Amen.

12. PREKEN (*evangelielesning - når andre og tredje rekke, og utleggelse*) ¹⁴

D Gud gi deg nåde til å forkynne Kristi evangelium,

M og oss nåde til å motta Kristus som gave, og følge hans eksempel.¹⁵

P Nåde være med dere og fred fra Gud, vår Far, og den HERRE Jesus Kristus.

Dette hellige evangelium står skrevet hos evangelisten /.../ Hellige Gud! Hellige oss i sannheten. Ditt ord er sannhet. Amen.

(Sitt .)

¹¹ T: N 944 el S 105.

¹² Gal 3:27.

¹³ T: N 945.

¹⁴ Etter prekenen følger dagens **prekestolbønn**. På de store høytidsdager synges høytidsverset som prekestolvers etter lesningen.

¹⁵ Joh 13:15, 1 Pet 2:21.

13. SANG

(Stå.)

14. TAKKEBØNN ¹⁶

P Gi HERREN, vår Gud, takk og ære

M Æren er Guds i det høyeste

P Din er æren, Gud FADER, for vår utvelgelse i Kristus, til å være hellige og ustraffelige for deg.¹⁷

M Evig varer din miskunn

P Din er æren, Gud SØNN, for verdens gjenløsning i ditt blod, for syndenes forlattelse, og for alle visdommens og kunnskapens skatter, skjult i deg.¹⁸

M Evig varer din miskunn

P Din er æren, Gud HELLIGE ÅND, som har frelst oss og kalt oss med den nåde som er gitt oss i Kristus Jesus fra evighet av.¹⁹

M Evig varer din miskunn

D All nådes Gud, som ved dåpen reiste oss opp fra døden i våre synder / og satte oss over i din elskede Sønnns rike: / Gjør oss faste i troen på din tilgivelse, så vi tjener deg i troens glede, alltid ivrige etter gode gjerninger,²⁰

P for din er takken og æren, prisen og makten i all evighet.²¹

M Amen. Halleluja.

15. FORBØNN ²²

(Alternativ 1: FREDSLITANI ²³)

P I fred la oss atter be til HERREN

M HERRE, miskunne oss

D Om fred fra det høye, om frelse for våre sjeler, la oss be til HERREN

M HERRE, miskunne oss

D Om fred i all verden, om enig bekjennelse til Guds Ord, om samhold i Guds hellige Kirke, la oss be til HERREN

M HERRE, miskunne oss

D For alle som her trer inn med tro, ærbødighet og gudsfrykt, la oss be til HERREN

M HERRE, miskunne oss

¹⁶ Benyttes sammen med Forbønn, alternativ 1: Fredslitani.

¹⁷ Ef 1:4, Fil 2:15, Kol 1:22.

¹⁸ Mt 20:28, Apg 20:28, Kol 1:14, Kol 2:3.

¹⁹ 2 Tim 1:9f. Jf Rom 8:35, 39, 1 Tim 1:5., 2 Tim 1:7.

²⁰ Kol 1:13, Ef 2:1-10, Tit 3:8, Rom 6:3f, 11.

²¹ Sal 118:14, Åp 5:13.

²² I advent- og fastetidene benyttes **Botslitaniet**, med unntak av Maria Budskapsdag. Botslitaniet trer i stedet for pkt 14-15.

²³ T: N 952.

- D For vår prest (og biskop N), og for alle Kirkens tjenere i Kristus, la oss be til HERREN
- M HERRE, miskunne oss**
- D For denne by/bygd og for alle land og steder, og for de troende som bor der, la oss be til HERREN
- M HERRE, miskunne oss**
- D Om tjenlig vær, om rikelig grøde på jorden, om fredelige tider, la oss be til HERREN
- M HERRE, miskunne oss**
- D For dem som ferdes på land og hav og i luften, for de syke og for dem som lider, for fanger og deres frelse, la oss be til HERREN
- M HERRE, miskunne oss**
- D Om redning fra all trengsel, vrede, nød og fare, la oss be til HERREN
- M HERRE, miskunne oss**
- D Skynd deg til redning, miskunne oss og bevar oss, o Gud, i din nåde.
- M HERRE, miskunne oss**
- D **La oss komme Guds trofaste vitner i hu, og deres utgang, / så vi overgir oss selv og våre liv til Kristus Jesus.**
- M Ja, til deg, HERRE**
- P** For din er seieren, æren og makten, Fader, Sønn og Helligånd, nå og alltid og i all evighet.
- M Amen**

Alternativ 2: FORBØNNSLITANI

- P** La oss be for Guds **skaperverk** under fallets kår:
- D** Om øvrighet til velsignelse for alle folkene, om frihet og fred for alle undertrykte, om daglig brød for alle fattige, la oss be til HERREN
- M HERRE, forbarme deg**
- D** Om trygghet for alle flyktninger, om legedom for alle krigsofre, om støtte til alle dem som står alene, la oss be til HERREN
- M HERRE, forbarme deg**
- D** Om rikelig høst av markens grøde, av all ærlig næring, og av alt edelt håndens og åndens arbeid, la oss be til HERREN
- M HERRE, forbarme deg**
- D** Om vern for hvert barn i mors liv, om verge for alle foreldreløse, om lindring og trøst til alle syke og sorgfulle, la oss be til HERREN
- M HERRE, forbarme deg**
- D** Om kjærlighet og fred i alle hjem, om alles høyaktelse for ekteskapets hellighet, la oss be til HERREN
- M HERRE, forbarme deg**
- P** La oss be for Guds hellige **Kirke** på jorden:

D Om samling av hedningenes fylde og Israels rest, om Kirkens tilvekst i Kristi kjærlighet, la oss be til HERREN

M HERRE, hør oss i nåde

D Om tjenere i Jesus Kristus, om prester og biskoper som gir oss maten av ditt Ord i rette tid, la oss be til HERREN

M HERRE, hør oss i nåde

D Om vern mot villfarelse, om kristen oppseding i forsakelse og tro, la oss be til HERREN

M HERRE, hør oss i nåde

D Om utholdenhet i bønner, om styrke til alle dem som lider for Jesu navns skyld, om velferd for alle som gjør ondt mot oss, la oss be til HERREN

M Hellige, trofaste Gud, hør oss i nåde,

P Deg takker vi for hvert et menneske som i din tro og frykt har forlatt dette liv og nå er hjemme hos deg. Gjør oss utholdende i trengsler og faste i håpet, så også vi får se din herlighet ved Jesus Kristus, vår Herre.²⁴

M Amen

16. **BEREDELSESSANG (OG INNSAMLING AV GAVER)** ²⁵

(P Allmektige Gud, himmelske Fader, deg takker vi for frukten av menneskers arbeid, og ber deg: Kom oss til hjelp med din Hellige Ånd, så disse dine gaver må tjene din kirkes oppbyggelse, deg til pris og ære ved Kristus Jesus.

M Amen.)

NATTVERDENS LITURGI

D Det hellige for de hellige! (Mt 7:6)

17. **FREDSHILSEN**

P Fred være med dere

M Og med din ånd

P Hils hverandre med fredens tegn. (Vi håndhilser de nærmest stående med et "Guds fred".)

18. **NATTVERDLOVPRISNING**

P Løft deres hjerter til HERREN

M Vi løfter våre hjerter til HERREN

P La oss takke HERREN, vår Gud

M Det er verdig og rett

P I sannhet, verdig og rett er det, at vi alltid og alle vegne priser deg, hellige HERRE, allmektige Fader, evige Gud, ved Jesus Kristus, vår HERRE,

²⁴ Rom 5:2-4.

²⁵ Under sangen kan innsamling av pengegaver skje på den måte som er bestemt av menighetsrådet. Forrettende prest plasserer brød og vin på HERRENS bord. Innsamlede gaver plasseres i markert avstand fra nattverdelementene. Etter sangen fremsier presten en takkebønn.

Kirkeårsuavhengig:

for med sitt blod har han løst oss fra våre synder, og i dåpen gjort oss til et kongerike, til prester for deg.²⁶

I kirkeårets juledel:

for din nye pakt i hans dødelige menneskenatur, og for evig liv med hans udødelige guddomsnatur.

Juledag:

for din hemmelighet har du åpenbart med hans komme, og i kraft av hans ord som høres, rekker du Ordet fram som mottas med munnen.²⁷

I kirkeårets påskedel:

for alle har du gjenløst med din Sønnns død i alles sted, og gitt en evig rettferdighet, et evig liv og en evig velsignelse til frelse for hver den som tror.²⁸

Skjærtorsdag:

for han er vårt rette påskelam, som du førte seierrik fram for lyset. Og på hans ord holder vi denne Nattverd og kommer ham i hu som byr oss sine livsalige gaver.²⁹

Kristi Himmelfartsdag og Trefoldighetsfest:

for han steg opp over alle himler for å sette fanger fri, gi menneskene gaver, og oppfylle ditt ords løfter om samfunn med guddommelig natur.³⁰

Pinse:

for løftets Hellige Ånd til apostlene, utrustet til å forkynne frelsens evangelium på mange tungemål. Og folkeslag skal fryde seg og juble.³¹

I kirkeårets kirkedel:

for din visdom har du latt oss kjenne i Kristus, Den Rettferdige, korsfestet for verdens synder og oppreist på grunn av vår rettferdiggjørelse.³²

Felles avslutning gjennom kirkeåret

Derfor lovsynger engleskarene din herlighet, og din Kirke i himmelen og på jorden priser ditt Navn med samstemmig jubel. Med dem vil også vi forene våre røster og tilbedende synge:

M Hellig, hellig, hellig er HERREN Sebaot, / all jorden er full av din herlighet.

Hosianna i det høyeste!

Velsignet være han som kommer i HERRENS navn! Hosianna i det høyeste!

²⁶ Mt 26:28, Apg 20:28, Åp 1:6

²⁷ Joh 1:14, Kol 1:26, 1 Joh 1:9, Rom 10:17

²⁸ Jes 53:5f, 10-12 Rom 5:15, 2 Kor 5:21, 9:9, Heb 9:12.

²⁹ 2 Kor 5:7, 1 Pet 1:3f.

³⁰ Ef 4:8, 2 Pet 1:4.

³¹ Sal 67:5, Ef 1:13.

³² Joh 1:29, 17:20. 1 Kor 1:20f, Rom 4:25.

19. TAKKSIGELSESBØNN

P Gud Fader, vi takker deg for alt ditt skaperverk – synlig og usynlig, for løftet til Abraham og Israels redning, for løftets fornyelse ved profetene, og for oppfyllelsen i tidens fylde ved Sønnen du gav, til frelse for hver den som tror.

M Din er æren i evighet. Amen. Halleluja

P Send din Ånd i våre hjerter, så vi tror Kristi ord om sine gaver, og sammen med din troende kirke anvender hans velgjerninger, enhver på seg selv.

M Kom, HERRE, Hellige Ånd

P Sammen med dine hellige i himmelen og på jorden, priser vi deg, himmelske Fader, ved Kristus Jesus i Den Hellige Ånd, du eneste sanne Gud, nå og i evighetenes evigheter.

M Må nåden komme og denne verden forgå. Amen. Kom, HERRE Jesus.

20. HERRENS BØNN ³³

P Fader vår, du som er i himmelen.

M Helliget worde ditt navn. Komme ditt rike. Skje din vilje, som i himmelen så og på jorden.

Gi oss i dag vårt daglige brød, og forlat oss vår skyld, slik også vi forlater våre skyldnere, og led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra det onde, for Ditt er riket, makten og æren i evighet. Amen.

21. HERRENS INNSTIFTELSESORD ³⁴

P Vår HERRE, Jesus Kristus, i den natt han ble forrådt, tok han brødet, takket og brøt det, gav sine disipler og sa:

”TA DETTE OG ET DET, (*) DETTE ER MITT LEGEME SOM GIS FOR DERE. GJØR DETTE TIL MIN IHUKOMMELSE.”

Likeså tok han også kalken etter aftensmåltidet, takket, gav dem og sa:

”DRIKK ALLE DERAU. (*) DENNE KALK ER DEN NYE PAKT I MITT BLOD SOM UTGYTES FOR DE MANGE TIL SYNDENES FORLATELSE. GJØR DETTE, SÅ OFTE SOM DERE DRIKKER DET, TIL MIN IHUKOMMELSE.”

22. O GUDS LAM ³⁵

M (*kneler*)

O Guds Lam, uskyldig, / på korset ihjelslaget,

Inntil døden lydig, / hvor ille du var plaget!

For vår skyld var du såret, / har verdens synder båret.

Gi oss din fred, o Herre Jesus!

23. UTDELING OG MÅLTID ³⁶

³³ T: G 20. Melodien benyttes normalt under nattverden, og synges sakte og dempet.

³⁴ **Den sakramentale handling** består av pkt 21 og 23.

³⁵ T: S 109.

P Dette er Jesu sanne legeme. --- Dette er Jesu sanne blod.

24. NATTVERDHILSEN³⁷

P Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus, som nå har gitt dere (oss) sitt hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle deres (våre) synder, han styrke og oppholde dere (oss) derved i en sann tro til det evige liv. - Fred være med dere.

(Stå.)

25. TAKKESANG³⁸

26. TAKKEBØNN

P Himmelske Far, deg takker vi for ditt Navn i våre hjerter, og for kunnskapen, troen og udødeligheten ved din Sønn, Jesus Kristus.

M Evig varer din miskunn³⁹

P Ved ham har du skapt alle ting for ditt Navns skyld, og menneskene gir du føde til å glede seg ved, for at de må takke deg, men oss gir du i dette måltid samfunn med din Sønnns legeme og blod.

M Din rettferdighet vil vi prise, din alene⁴⁰

P Du har seiret ved ham, ditt seirende Lam, og lar oss vinne seier ved ham, vårt levende håp.⁴¹

M Evig varer din miskunn

P Bevar oss i din nåde, så vi må finnes blant dine velsignede på Dommens dag, og med disse våre øyne få skue din herlighet på den nye jord.⁴²

M Herren er min styrke og lovsang, og han ble meg til frelse.⁴³

Halleluja, halleluja, halleluja

UTSENDELSE

D Allmektige, trofaste Gud. / Stans alle onde planer, bryt alle onde råd, og hindre hver ond gjerning. / Gi daglig trøst av Kristi fortjeneste, / så Kristi komme må være vår daglige glede.⁴⁴

M Amen

³⁶ Foregår normalt under en **nattverdsang**. Nattverd gjestene kommer fram og kneler (i halvsirkel), så mange det er plass til. - Ved større *alterganger* danner nattverd gjestene en rekke i midtgangen, og utdelingen skjer kontinuerlig ved to eller flere prester, og i samsvar med Jesu ord om å ete brødet og drikke av kalken. Det tiloversblevne spises/drikkes til slutt.

³⁷ Presten fremsier hilsenen etter hvert knefall, eller ved kontinuerlig utdeling til slutt.

³⁸ Presten setter sammen nattverd stellet i den opprinnelige orden.

³⁹ Sal 118:1-4.

⁴⁰ Sal 71:16, Ef 1.1-6.

⁴¹ 1 Kor 16:55, 57. 1 Joh 5:4. Åp 2:7, 6:2, 12:11. 1 Pet 1:3.

⁴² Joh 17:15-17. 1 Kor 15:55, 57,

⁴³ 2 Mos 15:2 (Sal 118:14, Jes 12:2).

⁴⁴ Joh 15.10f, Ef 3:16ff, 4:15ff

27. HILSEN

P HERREN være med dere

M Og med din ånd

28. VELSIGNALSE

P HERREN velsigne deg og bevare deg

HERREN la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig

HERREN løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred

I Faderens og Sønnens (+) og Den Hellige Ånds navn

M Amen, amen, amen

P Vi er utsendt. La oss gå i fred

M I vår HERRES Jesu navn

*Forsamlingen går ut under **postludiet**. Hvis **prosesjon**, følger forsamlingen etter prest og diakon (evt kortjenere og sangere) under passende sang. **Kunngjøringer** kan skje før eller etter messen. Skjer de etter messen, avsluttes de med ordene: "Gud bevare din utgang og din inngang."*

LESEGUDSTJENESTEN

Ordet er Guds fremste nådemiddel. Uten Ordet, intet sakrament.

Kristne lever av Guds virksomme Ord i de helliges samfunn. Men det hender at troens bekjennere er avskåret fra å delta i messen. Årsaken kan være sykdom eller omsorg for syke og spedbarn. Slike hindringer er overkommelige. Da kan man tilkalle presten i sognebud.

En uoverstigelige hindring er ordninger med rom for vrang lære (Mt 16:17, Rom 16:17f). Da er lese gudstjenesten (el lesemessen) et tjenlig alternativ. Den består av Ordets liturgi (el orddelen i messen). I stedet for prestens preken blir en preken forelest fra godkjent postille, f eks Martin Luthers Huspostille eller Per Jonssons evangeliepostille over tre rekker.⁴⁵ Vi synger en salme eller to, og slutter med Herrens Bønn og velsignelsen. Deretter kan samtale følge over det Guds ord vi har hørt.⁴⁶ På grunn av omstendighetenes tvang, kan en kristen være overlatt til seg selv og menighetens forbønn. Da gjør en kristen hva alle dømte er kalt til å gjøre - praktiserer sin dåp, enhver i sitt kall, og omgås Gud i Ordet og bønner. Avskåret fra det normale kristenliv i kirkens samfunn (Apg 2:42), gjenstår den åndelige spising og drikking: Jeg får jeg ved troen spise og drikke Jesu legeme og blod, og ha evig liv i Ham (Joh 6:47-58). Guds løfte står fast, Mk 16:16 - den som tror og blir døpt, skal bli frelst. Det er ikke mangelen på altergang som fordømmer, men mangelen på tro.

Troen kommer ”av prekenen ved Kristi ord” (Rom 10:17). Lesegudstjenestens begrunnelse er hverken nød eller behov, men Kristi ord og befaling. I likhet med andre samlinger om Guds ord og bønn, er heller ikke lese gudstjenesten en erstatning, men et supplement til Herrens Nattverd.

Så sant hindringer ikke fins - og kirkegang er praktisk mulig, søker vi til de helliges samfunn i de hellige ting. Vi søker dit hvor kirkens rene kjennetegn er bevart. Der er den oppstandne Kristus virksom med sitt ord og sin Hellige Ånd (Mt 28:20). Der tilbyr han og rekker fram pantet på vår frelse til mat og drikke, og med munnen mottar vi udødelighetens medisin. Vi har samfunn med verdens gjensløser og dommer, og venter ham som vår frelser (Fil 3:20).

⁴⁵ Per Jonsson: Evangeliepostilla. 1.-3. årgangen . 6 deler. Bokförlaget Reformatio. Malmö 1998-2001.

⁴⁶ I Sverige og Finland kan lesemessens forhistorie føres tilbake til en kirkelov, godkjent og forordnet av prestesynoden i Vest-Norrland omkr år 1600. Kilde: *Pekka Väitalo: Muonionlaakson kylärukouksista 1800- ja 1900-luvuilla (Om Muonio-dalens byaböner på 1800- og 1900-tallet). Haapavesi 1964, s 22.* I Finland er forhistorien lite dokumentert, til tross for at ”byabön” ble alminnelig praktisert i vide områder (finsk: kylärukous). I grisgrentstrøk med lange kirkereiser, var ordningen – kristelig og pedagogisk sett – et nødvendig supplement til messen. Leseferdigheten var jevnt over dårlig, og husandakt utelukket i mange hjem. Fra omkr 1850 bidro ordningen til å fremme den lestadianske bevegelse, og senere oppfattet som ”lestadianernes” samlingsform i flere varianter. – Benevnelsen ”lesemesse” knytter ordningen til den lutherske messe (høymesse) og dens motivering.

KORT OM AUGUSTANA-LITURGIEN

Dens berettigelse er det enkle, sakssvarende uttrykk for *den nytestamentlige tro*.

Med Augustana-liturgien skal dømte mennesker kunne bekjenne uten forbehold Guds tro som er kirkens tro, og med apostelordet istemme den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Liturgiske ledd åpner for bibelstudium om Jesu person og verk.

Gud har stadfestet Jesu lære om sin person og sitt verk. Guds vitnesbyrd er Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag, slik han hadde lovet. Kunnskapen er ikke målet, men evig liv når kunnskapen lar oss kjenne den eneste sanne Gud i Kristus Jesus (Joh 17:3). Denne kjennskap begrunner prestens forvalterembete og samarbeidet mellom prest og lekfolk i messen (v 20).

Vi deltar ikke i messen for å blidgjøre Gud eller samarbeide med ham om vår frelse. Det evner ingen. Også kristne erfarer den fordervede menneskenatur. Den gjør motstand mot åpenbaringsordets Gud for å vinne herredømmet over oss med falsk åndelighet. Dette vedkjenner vi oss med *syndsbekjennelsen* før messen, når vi søker Gud i hans nåderike på jorden og priser ham for hans herlige nåde i Kristus Jesus.

Det viktigste i messen er *skriftlesningene*. Uten dem, ingen samling om Ord og Sakrament. Augustana-liturgien plasserer oss i Den hellige skrift som i en katedral. Her opplyser Den Hellige Ånd våre sinn med Kristi ord. Brukt sammen med Bibel og katekisme, tjener liturgien det livslange disippelliv i undring, bønn og arbeid. Vårt gjensvar omfatter *geberder og skikker* fra Bibelen og den gamle kirke (Rom 12:1).

Med Augustana-liturgien holder vi fast på det enestående og dype i kirkens tro. Den oppstandne Kristus er nærværende og virksom. Han tjener oss med Ord og Sakrament (1 Kor 4:1f), og vi bekjenner *Guds gaveunder* i messen (1 Kor 10:16).

Vi *hører* Guds skapende ord, *ser* evangeliet i sakramentets skikkelser, og *mottar* med munnen Kristi legeme og blod, gitt for verdens synder. Vi har av nåde samfunn med Guds gaveunder, og dermed samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden.

Inngangssalmer fra Salmenes Bok bes i den lengre versjon. Jevnlig bruk gjør fortrolig med Jesu bønnebok. Refreng (el antifoner) fra Nytestamentet bevitner Jesu ord: Det er skrevet ”om meg” (Lk 24:44). - Etter mønster fra den gamle kirke, benyttes korte bønner i *litaniform*. De skjerper oppmerksomheten.

Diakonen (el klokkeren) tjener samarbeidet mellom prest og menighet. Ved inngangen til Nattverdets Liturgi lyder *diakonropet* fra den gamle kirke. Med ”*diakonbønnene*” markerer vi dåpens betydning i våre liv: Kristus som *gave* er troens rettferdighet for Gud og det nye livet med Gud. Vi er kalt til gode gjerninger, lagt foran oss i kjærlighetens bud og med Kristus som *eksempel*.

Vi istemmer den nytestamentlige tro med **de tre oldkirkelige bekjennelser og bekjennelsene fra kirkens reformasjon**, samlet i Konkordieboken fra år 1580. Med Guds hjelp fremstår vi som *apostolatets* kirke, samlet om Ord og Sakrament i *skriftbunden* tradisjon. Vi fremstår som den gamle kirkes talerør i kristenhetens lærevirvar, for bekjennelse med forbehold er konfesjon uten berettigelse.

KOMMENTARER TIL AUGUSTANA-LITURGIEN

Ordet *liturgi* handler om en folkeforsamling, og betyr ”det som folket gjør” når det samles i ordnede former. Når vi samles som menighet til felles gudstjeneste står ikke vi og vårt i sentrum. Vår liturgi handler ikke om menneskepåfunn, slik tilfellet er med teateroppsetninger og møteprogrammer – og likevel trenger vi en ordening. Den må være i samsvar med Guds kirkeorden.

BEGRUNNELSEN

Messens begrunnelse er en *bevitnet* historie om Jesus fra Nasaret. Den eneste sanne Gud har vist seg for verden i Jesu tjenerskikkelse og oppfylt løftet til fedrene. Dette stadfestet Gud, da han oppreiste Jesus fra de døde. I løpet av de førti dagene før Himmelfartsdagen viste han seg flere ganger for disiplene sine. Han underviste dem om de ting som har med Guds rike å gjøre, spiste sammen med dem og ga befalinger og fullmakter til apostlene og kirken. Uten den Oppstandnes befalinger, ville samlingen om Ord og Sakrament vært ukjent for verden. En messeliturgi handler altså om de unike ting ved kirken. Tause vitner er døpefont, prekestol og alterbord.

Ved evangeliet om gudmenneskets lidelse, død og oppstandelse lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne. Jesu korsdød fremstiller Guds nidkjærhet for sitt skaperverk, og Guds kjærlighet som er så mye større enn hans nidkjærhet. I messen er gudmennesket Jesus Kristus nærværende og virksom med Ord og Sakrament. Den Oppstandne tjener oss med sine gaver i messen. Med sin Hellige Ånd virker han den tro som anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. Da bruker vi vår barnerett, gitt i dåpen - takker og ber vår Far i himmelen ved Jesus Kristus, vår Herre, og mottar med munnen det underfulle pant han gir på den fullbrakte frelse og evig liv.

Kirkesamfunn er *kommunion*. Vi mottar med munnen den himmelske virkelighet i jordiske skikkelser. Dette samfunn favner Guds kirke i himmelen og på jorden. Vi er *kommunikanter* – ikke av kvalifikasjon, men av nåde. Vi har samfunn med ham som er *troens rettferdighet* - Guds rettferdighet. Derfor er messens *troens fest*.

IDENTIFIKASJON

Det er viktig for oss ”lutheranere” å unngå menneskepåfunn når vi samles til gudstjeneste. Guds ord og befalinger til kirken gjelder ikke surrogater, men ekte saker. Vår tilbakemelding til kirkens Herre skal være uten forbehold av noe slag. Vi er ingen ny kirke. I likhet med våre reformasjonsfedre med Martin Luther i spissen, vil vi med Guds hjelp være *den gamle kirke i skriftbunden tradisjon – apostolatets kirke*. Denne identifikasjon skal en evangelisk-luthersk messeliturgi uttrykke - enkel i formen, med vekt på prekenembetets oppdrag og innhold i messens gavestruktur. Augustanaliturgien overstiger den vestkirkelige messetradisjon. Den formidler impulser fra den østkirkelige tradisjon, t eks diakonens oppgave, bønner og takksigelser i litaniform. Iverksettelsen forutsetter instruksjon og øvelse med vekt på det bibelske *innhold*, gitt oss i og med apostelordets lære. Formene må uttrykke innholdet. Hvis ikke, må vi finne en bedre ordening, eller uttrykke samme sak i en annen form. I sin enkleste variant er messen sognebudet – Herrens bønn, den sakramentale handling og velsignelsen.

EN GENERELL KOMMENTAR

Augustana-liturgien tar særlig hensyn til *samarbeidet* mellom prest og menighet – presten i sitt kall som Jesu Kristi delegat, og menigheten som utøver ”det alminnelige prestedømme” på dåpens grunn. Vi er hverandres lemmer, enhver i sitt kall (1 Kor 12).

Augustana-liturgiens status er en *normalordning*, med frihet for den enkelte menighet til å iverksette den i sin helhet eller i forkortet form. Men da etablerer man en normalbruk på bekostning av bibelsk lødighet. Det skal være mulig å bruke liturgien som inngang til bibelstudium og/eller illustrasjon til en evangelisk-luthersk katekismeforklaring.

2 Kor 3:17 - *Hvor Herrens Ånd er, der er frihet*. En kilde til variasjon er kirkeårets Kristus-kalender. Den fordeler ”hele Guds råd” (Apg 20:27). Likhet i ordninger er troens frukt i kjærlighet. Kirkens *frihet* hviler i Guds ord og fremtrer i *liturgisk skikkelse*. En fri kirke holder fast ved apostelordets lære fra Kristus og bevitner den rett utlagte Bibel i sine ordninger (Apg 5:29). Det kan skje med varierende uttrykk, men aldri i strid med Kristi lære. Hvor friheten tjener lydigheten mot Kristi befalinger til kirken, har vi en liturgi som verner om *kirkens frihet i dens liturgiske skikkelse*. Vi er ikke trelkvinnen Hagens barn (Gal 4:24f).

TROENS BILLEDSPRÅK?

Rom 12:1 – *Ved Guds barmhjertighet formaner jeg dere /.../ til å bære legemet fram som et levende og hellig offer som er til Guds behag. Det skal være deres åndelige gudstjeneste. Den gode Skaperen lærer vi å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus. Han har gitt meg legeme og sjel og alle sanser, og holder alt dette ved lag for at jeg skal takke og love ham, tjene og lyde ham. Ved troen på Guds velgjerninger i Kristus, er vår åndelige gudstjeneste kroppslig. Men hvordan geberde oss?*

I kirken er ingenting likegyldig. Alt er utsatt for misbruk, men misbruk skal ikke hindre den rette bruk. Skikker og geberder fra den gamle kirke kan tjene evangeliet og uttrykke vår ærbødighet og tilbedelse. Derfor tok Luther vare på dem med glede. Vi er ingen ny kirke, men den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

Korsmerking: Når vi slår korsets tegn, minner vi oss selv om vår egen dåp. Guds enbårne Sønn, Jesus Kristus, er min Herre, som har kjøpt meg så dyrt. - *Messeklær* minner oss om om kirkens pryd i Kristus – troens rettferdighet, gitt av nåde. - *Kneeling* uttrykker vår uverdighet for Gud og opphøyer den treene Gud. - *Bukking og neing* uttrykker ærbødighet for Gud.

Meningen med kirkehuset er ikke huset i og for seg, men *det gudstjenestelige rom*. Her er stedet for Guds nåderike, hvor den oppstandne Kristus er til stede og virksom i den forsamlede menighet.

Med *bilder* (det lutherske ikon) uttrykker vi Guds underfulle inngripen i en bevitnet historie – bibelhistorien. I sentrum står *altertavlens* motiv: Guds bilde – en korsfestet Kristus. Dette bilde minner oss om Guds nidkjærhet for sin lov, og om Guds kjærlighet som er større enn hans nidkjærhet.

Har altertavlen to eller fire vinger (alterskap), er motivene til venstre unnfangelsen og Jesu dåp - til høyre oppstandelsen og Kristi himmelfart. Har altertavlen en sokkel i bakkant av alterbordet, er den stedet for motivet nattverdens innstiftelse. Da markerer altertavlen at på dette bord blir alterets sakrament forvaltet i samsvar med Jesu

Kristi testamentord. Vi bekjenner Kristi testamentord uten forbehold og har samfunn med Guds Golgata-offer, mottatt med munnen. Står krusifikset her, er påminnelsen den samme. Er krusifikset plassert på kors skillet eller bak prekestolen, blir vi minnet om ”forsoningens embete” (2 Kor 5).

Gudstjenestelige skikker eller adferdsformer må gi saksvarende uttrykk for apostelordets lære fra Bibelens Herre, og ledsage forkynnelse og undervisning. I en bekjennelsessituasjon, stilt overfor påtvungne reservasjoner, får skikker fra den gamle kirke ny aktualitet. En illustrasjon er den sakramentale handling under Nattverdens liturgi: *Elevasjon* (oppløfting av fat og kalk) – brukt umiddelbart etter Kristi ord ”dette er mitt legeme” og ”dette er den nye pakt i mitt blod”. Elevasjonen markerer Kristi under i messen, og er nyttig for den som hører dårlig. – *Ringning med bordklokken* (ministrant) markerer også underet, og nyttig for den som ser dårlig. – *Ostensio* (el fremvisning av sakramentet i begge skikkelser) lar seg best utføre når messen forrettes bak alterbordet, vendt mot forsamlingen (versus populo). Etter Kristi testamentord viser presten fram de innvidde gaver og sier: Se, Jesu legeme og blod! Forsamlingen tilber Kristus i hans legemes og blods nærvær, *kneler* og synger ”*O Guds Lam*”.

Med slike handlingsuttrykk bekjenner vi Kristi ord om gaven han gir i sin tjeners hånd. Vi formidler den gamle kirkes tro på Kristi legemes og blods nærvær i sakramentets skikkelser (realpresens). Det er vår skyldighet som ”lutheranere” å være den gamle kirkes talerør i protestantiske sammenhenger, og bekjenne Kristi ord mot snusfornuft og sakramentforakt.

I respekt for *Salmenes Bok* skjelner vi mellom salme og *sang* (kirkesang). Ved å fremsi (el synge) dagens inngangssalme, øver vi oss i å be med Jesu bønnebok - *Salmenes Bok* (Ef 5:19).

TJENERNE:

1. *Prestens* oppdrag faller sammen med de ledd hvor kirkens Herre tjener oss med Ord og Sakrament. Til dette oppdrag hører også ”opplesning av Skriften” – det viktigste i messen (1 Tim 4:13f).
2. Det er *kordiakonens* oppgave å være bindeleddet mellom prest og menighet. Han/hun er forsanger, dirigerer korsangerne, leder an i menighetens forbønner og fremsier ”diakon-bønnene” (pkt 14/15 og utsendelsen). - *Kirketjeneren* har ansvaret for den praktiske tilrettelegging. - *Ministranter*: Barn og unge assisterer prest og menighet under messens gjennomføring.

Gjennomføringen:

3. Liturgens *grunnregel* er ro. Slapp av, pust rolig. Opptre som Guds delegat. Utfør ditt oppdrag med vennlig autoritet, i tillit til Ham som er virksom med sitt ord. Lovprisninger med lysere tone og litt raskere tempo. Vekslingene mellom leddene markers med en pustepause eller to.
4. Diakonen tjener samspillet mellom presten ved alterbordet og forsamlingen i benk-ene alte (prekenembetet og det alminnelige prestedømme).
5. *Tonsettingen* mangler. Melodier fins. De bør være lett sangbare og la forsamlingen fungere som ”syngekor”, gjerne med over- og understemmer. Vi trenger kirkemusikere/kordia-koner med forstand på Den Hellige Ånds stemme. Målet må være å gjennomføre liturgien som syngemesse (kanskje med unntak av lesningene, om ikke akustikken krever en messtone).

6. Kort *orientering* om dagens gudstjeneste og kunngjøring av dagens ofring kan skje før messen, og likeså *instruksjon*. Deretter følger et passende vers eller to, synds-bekjennelsen, fulgt av kort pause.
7. *Sangnumrene* bør være opphengt (el oppskrevet) på godt synlig(e) tavle(r).
8. Prest og diakon kan begynne messen stående foran i forsamlingen, til siden og vendt på skrå mot alterbordet. Presten tar plass ved alterbordet før hilsenen (salutation).
9. Som hovedregel *står* og/eller *kneler* deltagerne under sanger, trosbekjennelse og bønner. Under Ordets del *sitter* forsamlingen fra første lesning inntil trosbekjennelsen etter prekenen. Det er anledning til å sitte etter behov.
10. Erfaringer i kirkebenken tilsier korte bønner og bruk av litaniformen fremfor den lange monolog ved presten. Bønnene lagt i diakonens munn forsterker deres karakter av menighetsbønner (det alminnelige prestedømme).

SYNDSBEKJENNELSEN

11. På luthersk kirkemark var det en nyhet å åpne høymessen med en syndsbekjennelse. Forbildet fant Gustav Jensen m fl i en reformert ordning (min kilde: Prof Sverre Aalen). Det høres fornuftig ut – og det er det. Tankegangen er like gammel som *homo religiosus* selv: Renselse må til. De rene - eller “sanndrue og ydmyke hjerter” (Lyder Brun) – har adgang til Den/det hellige.
12. Guds lov krever hellighet lik åpenbaringsordets hellige Gud. Hva loven krever, **det gir evangeliet** – Kristus Jesus i sin lidende lydighet. Gud har i Kristus oppfylt lovens krav i alles sted, og skjenket verden en nåderett over all forstand. Hva da med syndsbekjennelsen? Nåderetten begrunner den, Mt 4:17 – *Vend om, for himmelriket er nær!* Vi kommer fordi Gud innbyr oss. Prisen er betalt med Guds Sønnns blod, og alt er gjort ferdig for at vi skal leve med ham.
13. *Liturgiske konsekvenser*: Syndsbekjennelsens plass er **før** messen. - Et evangelie-ord motiverer den. - Den gamle syndsbekjennelsen fra Laurentius Petri formulerer vårt “amen” til Guds lov, og evangeliet vår begrunnelse for kirkegang. – Absolusjon? Nei, dens sted er det private skriftemål – tilsagt den enkelte som ber om den. Surrogatløsninger lar vi ligge. Da gjenstår ønske- og bønneformen (e Tom G A Hardt): “*Gud forlate oss alle synder for Kristi skyld, og gi oss med ham nåde til å forbedre våre liv*” osv. Ordene er “døråpner” til messen. Vi går inn i den som nådetiggere for Gud og rekker hatten fram med takk og bønn. “Diakon-bønnene” (pkt 14 og ved utsendelsen) markerer denne posisjon ved å aktualisere dåpens mening.

KOMMENTARER TIL LITURGISKE LEDD

14. Diakonens *inngangsord*, jf Luthers forkl LK andre bønn. Vår *lovprisning* i prestens munn gjelder verdens gjenløsning, fullført med nådepakten i Kristi blod. I nåtid er den Oppstandne virksom i nåderiket – som foregriper herlighetsrikets komme på den ytterste dag. Vi lever i den nådetid da Kristus er virksom ved troen og begynner den fornyelse som ingen dødelig makter – den arvesynden kjemper imot. Lovprisningene her og senere i Augustana-liturgien er utformet etter forbilder i NT og Chrysostomos-liturgien.

15. *Inngangssalmen*, pkt 2. Den er oppført som vekselsang/bønn i tekstrekkene. Refrengtet fra Det nye testamentet gir Jesu tolkningsperspektiv. Valgmuligheter fins og kortform kreves.
16. *Kyriet* (pkt 3), utformet etter mønster av biskop em Børre Knudsen (Sangverket).
17. *Englenes Gloria* (pkt 4) følger grunnteksten så langt den er sangbar. “Menneskene” i bestemt form (grunnteksten) er gitt den ubestemte form “mennesker” i omfattende mening. Guds fred i Jesu ringe skikkelse er gaven som behager Gud, gitt av nåde. Englesangen er en fri oversettelse etter Hilarius (jf MB Landstad). Den trinitariske struktur er behold. Merk leddet ”du vår rettferdighet ved Faderens høyre hånd” (Joh 16:10).
18. *Hilsen* (pkt 5). Den forsamlede menighet konstituerer seg som rettsforsamling i Guds nåderike. Med Ord og Sakrament utøver vi kirkens nåderett, gitt den enkelte i dåpen til Jesu død og oppstandelse. Med samme hilsen opphever vi denne rettsforsamling. (Hans Dubois) Kirkens rett er en annen rett enn statens rett. Kirken er et kristokrati, underordnet Kristi ord, enhver i sitt kall (Apg 5:29). Vår Kristus-bekjennelse og rett kan ikke skilles uten å forråde ham i denne verdens natt.
19. *Kollektbønn* (pkt 6) i kortform etter mønster fra oldkirken.
20. *Lesningene* – avbrutt av *dagens sang*. Opplesningens form er proklamasjonen. Oppropet er profetens “hør...”. Tekstenes sammenstilling lar oss se dagens emne i lys av Kristi undervisning, gitt kirken i og med apostelordets lære (Joh 17:20). Troen kommer av prekenen – egtl det hørte, når Kristi ord går til hjertet, så vi an-vender det, enhver på seg selv (Rom 10:16f). Uten lesninger, ingen sakramental forening (konsekrasjon), ingen kommunion. Et kirkefelleskap står og faller med Guds evangelium, synliggjort i brødets og vinens skikkelser, og forvaltet på troskapens vilkår.
21. *Trosbekjennelsens* plassering (pkt 11) stadfester lovprisningen “Gud være lovet. Halleluja”. Åpenbaringsordets Gud hart talt ved sine profeter og apostler, og oppfylt sine løfter ved Sønnen i Jesu skikkelse. Normalt benyttes Nicenum i høy-messen – Apostolicum under morgenmesse og aftensang (tidebønn).
22. **Pkt 12:** *Bønnene i ønskeform* før den apostoliske hilsen har sine forbilder i ortodokse/orientalske liturgier, og i den nytestamentlige skjelning mellom Kristus som *gave* og som *eksempel*. *Den apostoliske hilsen* markerer prestens embetsoppdrag utgått fra den trinitariske gudsåpenbaring. Den avgjørende forskjell fra keiserlige delegaters hilsener er “fred fra Gud, vår Far, **og** den Herre Jesus Kristus (jf Luther, St Gal br komm).
23. *Takkebønn* (pkt 14). Takken i trinitarisk form anvender bibelord med adresse til personene i Treénheten. “*Diakonbønnen*”(Jf den gamle klokkerbønnen) – her og ved utsendelsen aktualiserer *dåpens bruk i troens øvelse*. Dette forsømte motiv trenger liturgiske uttrykk i tråd med Luthers “gjenoppdagelse” av den apostoliske dåpformaning.
24. *Forbønn, alternativ to*. Jeg foreslår denne formulering: “Deg takker vi for hvert et menneske som i din tro og frykt har forlatt dette liv og nå er hjemme hos deg.

Gjør oss utholdende i trengsler og faste i håpet, så også vi får se din herlighet ved vår Herre Jesus Kristus”. (Rom 5:2-4)

25. *Offertoriebønn*, pkt 16. Motivering “tjene din kirkes oppbyggelse” utelukker forestillinger om å medvirke til Kristi nattverdunder.
 26. *Diakonropet* fra den gamle kirke ved inngangen til Nattverdens liturgi. En front-markering mot forestillingen “det er ikke farlig å synde, når du bare tror”.
 27. *Fredshilsen* (pkt 17). Jf Mt 5:23f. “Det hellige kyss” ved overgangen til Nattverdens liturgi: Rom 16:16, 1 Kor 16:20, 2 Kor 13:12, 1 Tess 5:26, 1 Pet 5:14. Hilsen “Guds fred” – et tilsagn fra Gud: Lk 24:36, Joh 14:27, 1 Tess 5:23, 2 Tess 3:16 osv. Jf den apostoliske hilsen, Rom 1:17, 1 Kor 1:3 osv.
 28. *Nattverdlovprisningene* variable ledd er utformet ved hjelp av bibelsteder. Unntak er læreformler i juledelen og påskedelen (Luther).
 29. *Takksigelsen* før Nattverden (pkt 19) og *Takkebønnen* etter (pkt 26) har flere forbilder – Takksigelsen i den gamle pakts påskemåltid, trosepiklesen (Luther) og Chrysostomos-liturgien, og Takkebønnens første ledd etter anvisning i Didakje.
 30. *Trosepiklesen* (pkt 15). Vi ber vår Far i himmelen om Åndens hjelp til å tro Kristi ord over fremsatt brød og vin (trosepiklese). Trosepiklesen er nevnt indirekte i Luthers forklaring til tredje trosartikkel (LK): ”Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham, men *Den Hellige Ånd har kalt meg ved evange-liet, opplyst meg med sine gaver, helliggjort og bevart meg i den rette tro...*”
 31. *Herrens bønn* (pkt 20) er brukt som bordbønn.
 32. “*O Guds Lam*” – Agnus Dei (pkt 22) er brukt etter Luthers anvisning.
 33. *Distribusjonsformelen* (pkt 23) i den gammellutherske form stadfester Kristi ord og verger dem mot forestillinger om “noe” inni brødet og vinen. En individualiserende formel “gitt for deg” eller “utgytt for deg” svekker Kristi ord “for dere” og er kommunionen fremmed.
 34. *Takkesang* (pkt 25). Hvis noe er til overs, spiser/drikker reliqua – evt sammen med siste kommunikant (eller umiddelbart etter messen).
 35. *Diakonbønnen* (utsendelsen), jf Luthers forkl, LK tredje bønn. Ukjent kilde for meg: - “så Kristi daglige komme må være vår daglige glede”.
 36. *Den aronittiske velsignelse* (pkt 28) gjenspeiler personene i Den Hellige Treénhet. Presten lyser Guds velsignelse over forsamlingen ved å nevne “Herrens navn”, og menigheten skal svare “amen”. 4 Mos 6:27, jf, 1 Krøn 16:36, Neh 8:6, Sal 41:14 osv. Åpenbaringsordets Gud er virksom med sitt ord. Hva Gud velsigner, det skjer. Derfor avslutter vi nattverdlovprisningen med *Benedicamus* (Sal 72:19) og *Hosianna*(Mt 21:9 osv). Hva Gud forbanner, det skjer også (5: Mos 5:16-27).
- Akklamasjonen*: Vi er utsendt for å praktisere vår dåp. Vår bekjennelse under messen skal fortsette i Guds skaperverk. Vi skal øve troen i gode gjerninger til Guds ære, for vår neste er alltid i nød.